

O'ZBEKISTONDA MULKNI DAVLAT TASARRUFIDAN CHIQRISH VA XUSUSIYLASHTIRISH MAQSADI, YO'LLARI VA USULLARI

Azimova Tamara Abrorovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 2-bosqich talabasi

Tel: +998(88) 865 66 68

Email: Azimova0113@gmail.com

Sayfullayeva Nigora Fayzulla qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 2-bosqich talabasi

Tel: +998(91) 583 00 53

Email: nigorasayfullayeva05@gmail.com

Toshtemirova Muhlisa Davronbek qizi

Tel: +998(94) 202 06 03

Email: muxlisatoshtemirova@gmail.com

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 2-bosqich talabasi

Shokirov Humoyiddin Baxriddin o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 2-bosqich talabasi

Tel: +998 99 944 38 53

Email: shokirovhumoyiddin@gmail.com

PURPOSE, WAYS AND METHODS OF DEPRIVATION AND PRIVATIZATION OF PROPERTY IN UZBEKISTAN

Annotation: This article covers property relations, property use, property management, privatization, property ownership, and methods of denationalization and privatization in Uzbekistan.

Keywords: Property relations, use of property, disposal of property, privatization, ownership of property.

НАЗНАЧЕНИЕ, СПОСОБЫ И МЕТОДЫ ЛИШЕНИЯ И ПРИВАТИЗАЦИИ ИМУЩЕСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация: В данной статье рассматриваются имущественные отношения, использование имущества, управление имуществом, приватизация, владение имуществом, а также способы разгосударствления и приватизации в Узбекистане.

Ключевые слова: Имущественные отношения, пользование имуществом, распоряжение имуществом, приватизация, право собственности на имущество.

O'ZBEKISTONDA MULKNI DAVLAT TASARRUFIDAN CHIQRARISH VA XUSUSIYLASHTIRISH MAQSADI, YO'LLARI VA USULLARI

Annotatsiya: Ushbu maqoladamulkchilik munosabatlari, mulkdan foydalanish, mulkni tasarruf etish, xususiylashtirish, mulkka egalik qilishva O'zbekistonda mulkni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish usullari haqida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Mulkchilik munosabatlari, mulkdan foydalanish, mulkni tasarruf etish, xususiylashtirish, mulkka egalik qilish.

Bozor munosabatlariga o'tishning asosiy sharti ko'p ukladli iqtisodiyotni va raqobat muhitini shakllantirish uchun shart-sharoitni vujudga keltirishdan iborat. Bunda asosiysi mulkchilik masalasini hal qilishdir. Uzoq yillar mobaynida Sobiq Ittifoq tarkibiga kirgan davlatlar qatori bizning respublikamiz iqtisodiyotida ham umumxalq mulki deb atalgan, aslida esa davlatlashtirilgan mulk to'liq hukmronlik qilib keldi. Nazariya va amaliyotda umumxalq mulki deb hisoblangan mulk sub'ekti sifatida davlatning chiqishi jamiyat a'zolari o'rtasida bu mulkka “xech kimniki”, “davlatniki”, “birovning mulki” deb qarashlarning shakllanishiga olib keldi. Bozor iqtisodiyotini vujudga keltirish vazifasi o'tish davrida mulkchilikda davlat sektorining salmog'i ancha yuqori bo'lgan mamlakatlarda bu mulkning ma'lum qismini davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirishni taqozo qiladi. Shunga ko'ra, O'zbekistonda ham mulkni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirishga muhim ahamiyat kasb etuvchi jarayon sifatida qaralib, O'zbekiston Respublikasining «Davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish to'g'risida»gi Qonunida (1991 yil 19 noyabr, 425-XII-son) quyidagicha ta'rif beriladi:

Davlat tasarrufidan chiqarish-davlat korxonalarini tashkilotlarini xo'jalik shirkatlari va jamiyatlariga, ommaviy mulk bo'lmaydigan boshqa korxonalar va tashkilotlarga aylantirishdir. Xususiylashtirish -jismoniy shaxslarning va davlatga taalluqli bo'lmagan yuridik shaxslarning ommaviy mulki obyektlarini yoki davlat aksiyali jamiyatlarining aksiyalarini davlatdan sotib olishidir".

Bundan ko'rinadiki, mulkni davlat tasarrufidan chiqarish xususiylashtirishga qaraganda ancha keng tushuncha. Xususiylashtirish davlat mulkiga egalik huquqining davlatdan xususiylashtirish shaxslarga o'tishidir. Mulkni davlat tasarrufidan chiqarish xususiylashtirishdan tashqari, bu mulk hisobidan boshqa nodavlat mulk shakllarini vujudga keltirishni ham ko'zda tutadi. U bir qator yo'llar bilan amalga oshiriladi: davlat korxonalarini aksiyadorlik jamiyatiga aylantirish, davlat korxonasini sotib, uni jamoa mulkiga aylantirish; mulkni qiymatga qarab chiqarilgan cheklar (vaucher) bo'yicha fuqarolarga bepul berish; mulkni ayrim tadbirkor va ish boshqaruvchilarga sotish; ayrim davlat korxonalarini chet el firma va fuqarolariga sotish yoki qarz

hisobiga berish; davlat mol-mulkini auksionlarda kim oshdi savdosi orqali sotish va h.k.

Xususiylashtirishning usullari ham turli-tuman bo'lib, ularni 3 guruhga ajratish mumkin: 1) davlat mulkini bepul bulib berish orqali xususiylashtirish; 2) davlat mulkini sotish orqali xususiylashtirish; 3) davlat mulkini bepul bo'lib berish hamda sotishni uyg'unlashtirish orqali xususiylashtirish.

O'zbekistonda iqtisodiy isloxotlarning xususiylashtirish dastlabki pallasidayoq mulkchilikning hamma shakllari teng huquqli ekanligi konstitusion tarzda e'tirof etildi va davlat mulki monopolizmini tugatish hamda bu mulkni xususiylashtirish hisobiga ko'p ukladli iqtisodiyotni real shakllantirish vazifasi qo'yildi. Avvalo mulkchilikning turli xil shakllari qaror topishi uchun teng huquqiy me'yorlar va amal qilish mexanizmlari yaratildi. O'zbekistonda mulkni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirishga yondashuvning muhim xususiyati - uni maxsus dasturlar asosida bosqichma-bosqich amalga oshirishdan iborat.

Respublikada xususiylashtirishning yo'naltirilganligi uning navbatdagi manzilli xususiyatidir. Bu aholining barcha qatlamlariga mazkur jarayonlar aniqroq va natijaliroq qatnashishi imkonini beradi. Xususiylashtirishning manzilli yo'naltirilganligi uy - joylarning o'z egalariga imtiyozli yoki bepul berilishida, aholining ko'proq muhtoj va zaif qatlamlarini qo'llab - quvvatlashning turli xil dasturlari byudjet mablag'lari hisobiga qoplanishida, qishloq aholisi o'z yordamchi xo'jaligi uchun chek yerlar olishi kabilarda ifodalanadi.

O'zbekistonda xususiylashtirishning to'lovliligi uning navbatdagi muhim xususiyatidir. Pulni to'lash orqali davlat tasarrufidagi korxonalar va ob'ektlarni xususiylashtirishda mulkni bepul taqsimlash bilan bog'lik salbiy holatlar bartaraf etilishi bilan birga qator muammolarni hal qilish imkoniyati yaratiladi. Bulardan asosiysi avvalo tadbirkorlikni, xususiylashtirilgan korxonalarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning moliyaviy manbalari paydo bo'ladi, bozor infratuzilmasini barpo etish uchun resurslar vujudga keladi va aholini ijtimoiy muhofazalash dasturini ro'yobga chiqarish uchun mablag'lar jamlanadi. Davlat mol-mulkini yangi mulkdorlarga sotish yo'li orqali ularni mulkchilikning boshqa shakllariga aylantirilishi bilan birga xususiylashtirishdan olinadigan mablag'lar shu korxonaning o'zini qo'llab-quvvatlashga, yangi raqobatlashuvchi korxonalar barpo etishga ham sarflanadi.

O'zbekistonda mulkni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirishning birinchi bosqichini (1992-1993 yillar) o'z ichiga olib, bu bosqichda xususiylashtirish jarayoni umumiy uy-joy fondini, savdo, mahalliy sanoat, xizmat ko'rsatish korxonalarini hamda qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlash tizimini qamrab oldi.

Yengil, mahalliy sanoatga, transport va qurilishga, boshqa tarmoqlarga qarashli ayrim o'rta va yirik korxonalar keyinchalik sotib olinish huquqi bilan ko'proq ijara

korxonalariga, jamoa korxonalariga, yopiq turdagi aksiyadorlik jamiyatlariga aylantirildi. Aksiyalarning nazorat paketi davlat ixtiyorida saqlab qolindi. Xususiylashtirishning birinchi bosqichida davlat iqtisodiy jihatdan samarasiz bo'lgan, biroq butun mamlakatning iqtisodiy taraqqiyotida muhim rol o'ynaydigan ayrim sektorlarni, ayrim korxonalarni saqlab turishni va mablag' bilan ta'minlash vazifalarini o'z zimmasiga oldi. Iqtisodiy isloxlarni amalga oshirishning birinchi bosqichi natijasida kichik xususiylashtirish amalda tugallandi, davlat mulkini boshqarish va uni mulkchilikning boshka shakllariga aylantirish uchun kerak bo'lgan muassasalar tizimi vujudga keltirildi. Savdo, aholiga maishiy xizmat ko'rsatish, mahalliy sanoat korxonalari xususiy va jamoa mulki qilib berildi.

Davlat ijtimoiy dasturida belgilab berilgan ikkinchi bosqich 1994-1995 - yillarga to'g'ri keldi. Bu bosqichda ko'plab o'rta va yirik korxonalar aksiyadorlik jamiyatlariga aylantirildi qimmatli hamda ularning aksiyalari respublika qog'ozlar bozorining asosini tashkil etdi. Davlat mulki aksiyadorlikka aylantirilishi bilan bir qatorda kichik xususiy biznes korxonalarini tashkil qilish jadallashtirildi.

Mulki davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirishning bu bosqichida ochiq turdagi aksiyadorlik jamiyatlarini vujudga keltirish, davlat mulkini tanlov asosida hamda kim oshdi savdosida sotish amaliyotga joriy qilindi. Ko'chmas mulk va qimmatli qog'ozlar bozorining yangi muassasalari barpo etildi. Mulki davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirishdan keladigan samara ikki yoqlama tavsifga ega. Bir tomondan, u aholining bo'sh turgan mablag'larini o'ziga jalb qilib, ularning bozorga tazyiqini pasaytiradi. Ikkinchi tomondan, yangi mablag'larni ishlab chiqarishga jalb etish va tovar ishlab chiqaruvchilar o'rtasida raqobatni yuzaga keltirish uchun sharoit yaratadi. Bu erda shuni ta'kidlash lozimki, xususiylashtirish iqtisodiyotning davlatga qarashli bo'lmagan sektorini shakllantirishning yagona yo'li emas. Tashabbuskorlik asosida yakka tartibdagi xususiy mulkchilikka asoslangan, shuningdek, turli xil kooperativlar, shirkatlar, mas'uliyati cheklangan jamiyatlar ko'rinishidagi kichik va o'rta korxonalarni tashkil qilish - ikkinchi qudratli jarayon hisoblanadi. Respublika iqtisodiyoti 1996 - yildan boshlab mulki davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirishning uchinchi bosqichiga kirdi. Bu bosqich davrida (1996-1998 yillar) xususiylashtirilmaydigan ob'ektlar ro'yxatiga kirmagan barcha ob'ekt va korxonalar (jami 3146 ta) davlat tasarrufidan chiqarildi. Natijada 1997 - yilda savdo-sotiq hajmi va umumiy ovqatlanish mahsulotlarining 95 foizdan ortiqrog'i davlatga qarashli bo'lmagan sektorga to'g'ri keldi. Uy - joylarni xususiylashtirish jarayonida ilgari davlat ixtiyorida bo'lgan bir milliondan ortiq kvartira yoki davlat uy-joy fondining 95 foizdan ortiqrog'i fuqarolarning shaxsiy mulki bo'lib qoldi.

Xususiylashtirish jarayonlarining to'rtinchi bosqichi (1998-2003 - yillar)ning asosiy vazifalari sifatida davlat byudjetiga xususiylashtirishdan tushgan mablag'larni yo'naltirish, xususiylashtirilgan korxonalariga xorijiy investisiyalarni jalb etish,

boshqaruv samaradorligini oshirish va mulkchilikning yangi munosabatlarini to'laqonli amal qilishi uchun sharoitlar yaratish tadbirlarini amalga oshirish belgilandi. Xususiylashtirishning to'rtinchi bosqichini amalga oshirish mobaynida 1998-2003 - yillarda 17836 ta davlat ob'ektlari xususiylashtirilib, ular asosida 16852 ta nodavlat mulkidagi korxonalar tashkil etilgan. Jumladan, ushbu korxonalarining 3667 tasi (21,8%) aksiyadorlik jamiyatlari, 10138 tasi (60,2%) xususiy korxonalar, 3047 tasi (18,1%) boshqa shakldagi korxonalardan iborat. Bu davrda xususiylashtirishdan tushgan mablag'lar hajmi 167,3 mlrd. so'mni tashkil etgan.

O'zbekistonda davlat tasarrufidan xususiylashtirish jarayonlarining chiqarish (2004-2016 - yillar) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining va 2003 - yil 24 - yanvardagi «O'zbekiston iqtisodiyotida xususiy beshinchi bosqichi sektorning ulushi va ahamiyatini tubdan oshirish chora tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni bilan bog'lik. Mazkur Farmon asosida iqtisodiy nochor korxonalarini davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish jarayonini jadallashtirish, shuningdek, mazkur korxonalarini modernizatsiyalash barqaror rivojlantirish uchun to'g'ridan-to'g'ri investisiyalarni jalb etish maqsadida xususiylashtirilgan ob'ektlarga narx belgilash mexanizmi joriy etildi. Xususan, xususiylashtirilgan korxonalar davlat aktivlarining boshlang'ich narxlarini sekin-asta pasaytirib borish hamda davlat, iqtisodiy nochor korxonalarini va past likvidli ob'ektlarni nol darajadagi xarid qiymati bo'yicha tanlov asosida investisiya majburiyatlarini qabul qilish sharti bilan investorlarga sotish tartiblari tasdiqlandi.

Mamlakatimizda hozirda xususiylashtirish jarayonlari ham bosqichma-bosqich davom ettirilmoqda. Ma'lumotlardan ma'lum bo'lishicha, 2004-2016 yillar davomida 6140 ta davlat obyekti xususiylashtirilib, buning natijasida tushgan mablag'larning jami hajmi 1001,3 mlrd. so'mni tashkil etgan. Ko'pgina iqtisodiy adabiyotlarda mulkni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirishning asosiy besh bosqichi mavjud ekanligi ta'kidlangan. Lekin vaqt o'tishi bilan amalga oshirilgan isloxotlar natijasida nazariyalar xam o'zgarish xususiyatiga ega bo'lar ekan. Shundan kelib chiqqan holda xususiylashtirishning keyingi bosqichi ham yuzaga chiqqan boshladi.

Mulkni xususiylashtirish va uni yanada jadallashtirishning oltinchi bosqichi 2017 - yil va undan keyingi davrlarni o'z ichiga oladi. Buning huquqiy asosi xisoblangan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 - yil 17 - yanvardagi "Tadbirkorlik maqsadlarida foydalanish uchun davlat mulki ob'ektlarini sotishni jadallashtirish va uning tartib-taomillarini yanada soddalashtirish chora - tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, davlat mulki ob'ektlarini sotish tartib-taomillarini yanada soddalashtirish va bu jarayonni jadallashtirish, ularni xususiylashtirishda byurokratik to'siqlarni bartaraf etish, xususiy mulk qilib sotilgan ob'ektlarda raqobatbardosh tovarlar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatishni tashkil etishga qaratilgan.

Shuningdek, 2017 - yil 23 - fevralida Prezidentning "Tadbirkorlarning ishlab chiqarish maydonlaridan foydalanishlarini yanada rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori qabul qilindi. Unga ko'ra, 2017 - yilgacha bo'lgan davrda xususiylashtirilgan 39631 ta korxonalar va ob'ekt mavjud bo'lib, ulardan 22921 tasi hozirda faoliyat ko'rsatmoqda. 12616 tasi esa turli sabablarga ko'ra ishlamaydi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 - yil 20 - oktyabrda "Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirishning huquqiy va institusional bazasini yaratish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3980-sonli Qarori ham qabul qilindi. Unga ko'ra, an'anaviy ravishda davlat tasarrufida va boshqaruvida bo'lgan iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohada to'planib qolgan muammo va kamchiliklar davlat-xususiy sheriklik tizimini joriy etishni jadallashtirishga qaratilgan chora tadbirlarni amalga oshirish ko'zda tutilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Davlat aktivlarini boshqarish, monopoliyaga qarshi kurashishni tartibga solish tizimini va kapital bozorini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida» 2019 - yil 14 - yanvardagi PF-5630-son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boshqarish agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida»gi 2019 - yil 14 - yanvardagi PQ-4112-sonli qarori qabul qilindi.

Davlat aktivlarini boshqarish agentligining faoliyati xususiylashtirish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirishda ochiklik, shaffoflik, davlat va jamoatchilik nazorati. Fuqarolar ishtirokining teng huquqliligi, ularning ijtimoiy himoyasini ta'minlash va "Raqobat to'g'risida"gi Qonun talablariga rioya etishga qaratilgan.

Mamlakatimizda xususiylashtirish jarayoni elektron tarzda amalga oshirilmoqda. Bunda aksiyalar bo'yicha ochiq birja savdolari va birjadan tashkari savdolar (uzse.uz), qolgan barcha davlat aktivlari bo'yicha esa elektron onlayn auksion savdolar (e-auksion.uz), shuningdek, davlat ob'ektlarini investitsiyaviy va ijtimoiy majburiyatlarni belgilagan xolda "nol" xarid qiymatida sotish, davlat xususiy sheriklik asosida sotish (aksiyalarni ishonchli boshqaruvga berish)dan foydalanilmoqda.

Ushbu yaratilayotgan qulayliklar tadbirkorlarning nafaqat mahalliy, balki tashqi bozorlarni ham puxta o'rganayotgani inobatga olinsa, auksion savdolarning elektron onlayn tizimga o'tkazilishi ham qulaylik, ham kamxarjlilik jihati bilan barcha manfaatdor tomonlarga mos keladi.

Iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida xususiy mulk va uning asosida rivojlanayotgan xususiy tadbirkorlikka keng e'tibor berilmoqda. e'tibor berilmokda.

Qishloq xo'jaligi, qurilish, savdo, xizmat ko'rsatish sohasi singari tarmoqlar, uy-joy fondi to'liq xususiy mulk egalari tasarrufiga o'tkazildi. Iste'mol tovarlari ishlab chiqaradigan, oziq-ovqat, tikuvchilik mahsulotlari, to'qimachilik, charm-poyafzal, mebel va farmasevtika sanoati tarmoqlarida davlatning ulushi anchaga kamaytirildi.

Respublikamizda xususiylashtirish bo'yicha qo'yilgan vazifa davlat sektori bozor iqtisodiyoti sharoitida ham sezilarli rol o'ynashini inkor qilmaydi. Chunki iqtisodiyotning davlat korxonalari ma'lum darajada saqlanib qolishi kerak bo'lgan sohalar ham mavjud. Bunday korxonalar uchun ularning bozor sharoitlariga moslashuviga imkon beradigan xo'jalik yuritish mexanizmini ishlab chiqish talab qilinadi.

Mamlakatimizda mulkni davlat tasarrufidan chiqarish, xususiylashtirish, ulardan samarali foydalanish, umuman iqtisodiyotni isloh qilish bo'yicha 400 dan ziyod qonun hujjatlari ishlab chiqilib, qabul qilinganligi va joriy etilganligini, ularning barchasi iqtisodiyotimizni yanada liberallashtirish va modernizasiya qilishda nafaqat mustahkam huquqiy asos, balki amalga oshirilayotgan bozor islohotlarining kafolati bo'lib xizmat qilishini ta'kidlamoq zarur.

Bu ishlarni amalga oshirishdan ko'zlangan asosiy maqsad qarovsiz holda bo'lgan bino va inshootlar negizida zamonaviy, raqobatbardosh mahsulotlarni tayyorlovchi yangi ishlab chiqarish quvvatlarini barpo etib, qo'shimcha o'rinlarini yaratishdir. Bu esa, o'z navbatida, bozorlarimizni xaridorgir va import o'rnini bosuvchi ko'plab yangi turdagi tovar hamda mahsulotlar bilan boyitish, eng muhimi, aholi bandligini ta'minlash va turmush farovonligini bundanda yuksaltirishga xizmat qiladi. Davlat aktivlarini boshqarish agentligi tashkil qilingandan so'ng o'tgan qisqa vaqt ichida muayyan ishlar amalga oshirildi. Qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar asosida davlat mulki ob'ektlarini xususiylashtirishga sotishda bozor islohotlariga o'tish ta'minlandi, iqtisodiyotda davlat ishtirokini yanada qisqartirish, faol investisiya siyosatini yuritish, jamiyat va davlat faoliyatining barcha sohalarini jadal va barqaror rivojlantirish uchun amaliy choralar ko'rildi.

Natijada davlat mulkini xususiylashtirish jarayonida fuqarolar, tadbirkorlar, shu jumladan, investorlar o'rtasida shaffoflik va savdolarning ochikligi ta'minlandi. 2019 - yilning birinchi yarmida jami 384 ta davlat aktivi xususiylashtirishga sotilgan: Shundan:

- 15 tasi to'lov qiymatida (obyekt va aksiya paketi (ulushi) bo'lib, 7 tasida narxini tushirish mexanizmi qo'llangan holda 23 994,0 mln. so'm to'lov qiymatida 9 650,0 mln. so'm investisiya kiritish va 25 ta yangi ish o'rni yaratish sharti bilan;

- 293 tasi boshlang'ich narxi 1 so'm bo'lgan qiymatda o'tkazilgan savdolarida jami 8 463,0 mln. so'm sotib olish to'lovlarini to'lash hamda 201 853,0 mln. so'm investisiya kiritish va 3 310 ta yangi ish o'rni yaratish sharti bilan;

- 76 tasi "nol" xarid qiymatida jami 146 213,0 mln. so'm va 37 860,0 ming AQSh dollari ekvivalentida investisiya kiritish hamda jami 2 786 ta yangi ish o'rni yaratish sharti bilan sotilgan.

Shuningdek, joriy yilning 30 - iyun holatiga ko'ra, savdoda turgan aktivlar soni jami 186 ta bo'lib, shundan 26 tasi to'lov qiymatida, 22 tasi "nol" qiymatda hamda 138 tasi boshlang'ich bahosi 1 so'm bo'lgan qiymatdagi ob'ektlardir.

Bugungi kunda bajarilayotgan ishlardan biri sifatida Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev aytganlaridek, "Biz bo'sh turgan davlat mulki ob'ektlarini o'zaro sheriklik asosida xususiy sektorga o'tkazish bo'yicha ishlarni davom ettiramiz. Internet tarmog'ida elektron savdolar va auksionlar orqali yer uchastkalarini, jumladan, tadbirkorlar uchun ajratishning yagona tartibini o'rnatish zarur. Shu maqsadda 2018 - yildan boshlab elektron savdo maydonlari orqali davlat aktivlarini sotish bo'yicha elektron tizim tashkil etildi.

2019 - yil 13 – avgustdagi «Qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yer uchastkalarini xususiylashtirish to'g'risida»gi Qonun va Prezidentning Farmoni e'lon qilindi. Xususiy mulkka berilgan bunday katta e'tibor iqtisodiyotning turli sohalari va tarmoqlarining jadal va keng rivojlanishi, yangi ish o'rinlarining ko'payishiga imkon yaratadi. Bugun hech kimga sir emaski, xususiy mulk va xususiy tadbirkorlik faoliyatining amaliyoti xususiy mulkning davlat mulkiga nisbatan har tomonlama samaradorligini ko'rsatmoqda. Chunki xususiy korxonalarda sidqidildan mehnat qilishga undaydigan omillar va shaxsiy manfaatdorlik darajasi va eng asosiysi, o'zining ishlab chiqarish va moliyaviy faoliyatining yakuniy natijasi uchun mas'uliyat hissi butunlay yuqori ekanligi hammaga ma'lum.

Xulosa: Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti bir xilda va tekis kechmay, uni turli bosqichlarga ajratish mumkin. Mazkur bosqichlarni bilishda tarixiy-formatsion, madaniylashish (sivilizasiya) darajasi, texnika va texnologik taraqqiyot darajasi, iqtisodiy tizimlarning o'zgarishi kabi jihatlar bo'yicha yondashuvlar mavjud. Iqtisodiy tizim har bir davrda va makonda amal qilayotgan iqtisodiy munosabatlar - iqtisodiyotni tashkil qilish shakllari, xo'jalik mexanizmi va iqtisodiy muassasalar majmuasini o'z ichiga oladi. Iqtisodiyot nazariyasida ko'pincha iqtisodiy tizim tushunchasini ishlab chiqaruvchi kuchlarning rivojlanish darajasi bilan bog'lab, shu asosda dunyodagi mamlakatlar iqtisodiyoti an'anaviy iqtisodiyot, ma'muriy buyrukbozlik iqtisodiyoti va bozor iqtisodiyoti tizimlariga ajratiladi.

Mulkchilik munosabatlari - shaxsiy, jamoa va davlat manfaatlarini o'zida ifoda etib, ishlab chiqarish omillari va natijalaridan foydalanish borasida kishilar, jamoalar, tarmoqlar, hududlar va davlat o'rtasidagi munosabatlar majmuasidir. Mulkchilik munosabatlarining iqtisodiy mazmuni moddiy va ma'naviy ne'matlarni o'zlashtirish borasidagi iqtisodiy munosabatlarni o'zida ettiradi. Agar aks mulkchilikning iqtisodiy mazmuni u yoki bu ob'ektni o'zlashtirish va foydalanish borasida sub'ektlar o'rtasidagi munosabatlarni bildirsa, mulkchilikning huquqiy mazmuni sub'ektning ob'ektga nisbatan bo'lgan munosabatini aks ettiradi. Mulkni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish - korxonalar ustav fondida davlat ulushining qisqarishi, ularning investitsion jozibadorligini oshirish va xorijiy investorlarni xususiylashtirish jarayoniga jalb etishni kengaytirishga qaratilgan jarayondir. Mulkchilikni

takomillashtirishning hozirgi davrdagi xususiyatlaridan biri-davlat va xususiy mulk sherikchiligini keng joriy qilishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. / O'zbekiston Respublikasi: konunlar va farmonlar -T. Uzbekiston, 1991. 65-b
2. "https://gkk.uz/uz/yangiliklar/smi-o-komitete/3272-khususijlashtirilgan korkhonalar-flab-uvvatlanmo-da
3. "Uzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi // Xalk suzi gazetasi, 2017 yil 23 dekabr
4. Sh. Shodmonov, M. Raxmatov. Iqtisodiyot nazariyasi: Darslik. – T. : “Zamin nashr”, 2021 –yil